

Kakšno bodočnost pripravljajo našim krajem?

Mi in deželna samouprava - Beneških Slovencev ne sme nihče trgati iz naše narodne skupnosti

Odkar je bil sklenjen sporazum o Trstu in podpisan posebni statut v korist tukajšnjih Slovencev ter Italijanov v coni B, so pretekli že več ko trije meseci, a statut je v bistvu ostal na papirju in se ni še začel izvajati.

Saj so pri nas še vedno v polni veljavi vsi fašistični, Slovence ponižujoči zakoni. Še vedno je na primer v veljavi sramotni predpis, da se Slovence pod kaznijo ne sme na sodnih posluževati svojega jezika. Sodnik, ki bi mu to dovolil ali sam med razpravo govoril v jeziku slovenskih strank, bi ravnal protipostavno ter bi bil zato lahko sam kaznovan.

Italija je ta protimanjšinski zakon na južnem Tirolskem že izdava odpravila. Tam se stranke, odvetniki in sodniki lahko svobodno poslužujejo jezika nemških domačinov.

Tržaška, Goriška, Beneška Slovenija in Kanalska dolina so še edini kraji, kjer še danes velja zakon, ki je za fašizma vzbudil pozornost in nevoljo v demokratičnem svetu ter močno škodoval ugledu Italije.

Pri nas bi ga morali nemudoma preklicati že zato, ker je v kričnem nasprotju s posebnim statutom, po katerem je Slovencem zamčena pravica, da svobodno uporabljajo svoj jezik na sodiščih.

Isto velja o mnogih drugih zakonih prežalostnega Mussolinijevega spomina, ki so protivni duhu in črki sporazuma o Trstu. Treba jih je čimprej preklicati! Dokler se to ne zgodi, je posebni statut mrtva beseda. Saj ga sodniki in ostali državni uradniki niti ne smejo izvajati.

ŽIVIMO V PREHODNI DOBI

Kdor resnično želi pomirjenje med Slovenci in Italijani v naših krajih ter prijateljsko sodelovanje med Jugoslavijo in Italijo, se mora torej najprej odločno zavzeti za to, da se razveljavi ona fašistična zakonodaja, ki onemogoča izvedbo sporazuma o Trstu.

Mi nimamo nobenih dokazov, da Rim sporazuma ne bi hotel uresničiti. Nasprotno! Oba jadranska soseda poudarjata, da je tesno sodelovanje med njima potrebno in obema državam koristno. Iz tega bi sledilo, da

bodo sporazum izvedli in v ta namen odstranili vse ovire, ki mu stojijo na poti, torej preklicali tudi Slovence zasramujoče fašistične zakone.

Sedanje krivično stanje zato ne more večno trajati. Naša dežela živi v prehodni dobi. Tega mnenja so tudi vse italijanske stranke, čeprav imajo te popolnoma drugačne cilje in skrbi kot mi Slovenci. Njim leži predvsem na srečo gospodarska bodočnost Trsta in njegovega pristanišča, mučijo se z vprašanjem, ali naj bodo naši kraji v bodoče v popolni odvisnosti od rimskega uradništva ali pa naj uživajo upravno in zakonodajno samovlado ali avtonomijo kakor pokrajine Tridentinsko-južni Tirol, Dolina Aoste, Sicilija in Sardinija. Ogromna večina naših domačih Italijanov je mnenja, da bi Rim moral priznati tukajšnjemu prebivalstvu pravico, da se v določenih zadevah samo vlada, da postavi na čelo tukajšnje uprave svoje voljene predstavnike, ki smejo tudi pobirati davke in izdajati posebne deželne zakone.

Le o načinu, kako naj se to uresniči, si italijanski politiki niso edini. Eni zahtevajo, naj se ustanovi velika, obsežna pokrajina, ki naj zaobjame vso Furlanijo z Vidmom, vso Goriško in tržaško ozemlje s skupnim pokrajinskim zborom; drugi spet temu nasprotujejo, češ da poljedelske Furlanije in Goriške ni mogoče spraviti pod en klobuk s Trstom, ki je industrijsko središče in mednarodna trgovska luka in ima zato svoje posebne, popolnoma drugačne naloge in potrebe kakor kmečki kraji. Iz tega vzroka mora Tržaška imeti svojo lastno avtonomijo, svoj lastni deželni zbor, naj bo skratka samostojna in neodvisna. To že zavoljo tega, ker Tržaško ozemlje pravno ni sestavni del Italije.

SLOVENCIM DEŽELNA SAMOUPRAVA

Tretji iščejo srednjo pot: Furlanija, Goriška in Tržaška naj se le združijo v eno samo veliko pokrajino, toda vsaka imej obenem posebni deželni zbor in svojo deželno vlado z zelo širokimi upravnimi in zakonodajnimi pravicami. Skupni pokrajinski zbor s sedežem v Trstu ali Vidmu naj se bavi le z malim številom splošnih, res skupnih zadev. Ljudska samovlada bo imela svoje težišče in pravo moč ne v pokrajinski skupščini, temveč v deželnih zbora Tržaške, Goriške in Furlanije.

Kaj bodo v Rimu sklenili, ne vemo. Naz Slovencev gotovo ne bodo vprašali za mnenje, ampak naredili, kar se jim bo zdelo najbolj primerno.

Kljub temu je naša dolžnost, da povemo, kaj mislimo o teh načrtih. Predvsem je treba ugotoviti, da bi mi Slovenci bili povsod

(Nadaljevanje na 3. strani)

Naši ljudski zastopniki pri Palamari

Generalni komisar Palamara je po večtedenskem obotavljanju pretekli ponedeljek končno sprejel odposlanstvo vseh slovenskih županov in občinskih svetovalcev našega ozemlja.

Na sestanku, ki je trajal 1 in 3 četrt ure, je zastopništvo tržaških Slovencev, sestojče iz 4 županov in 10 obč. svetovalcev, obrazložilo predstavniku rimske vlade zahteve našega naroda, vsebovane v posebni spomenici.

V njej je izražena želja trž. Slovencev, naj se čimprej prično izvajati določila posebne statuta od 5. oktobra 1954.

Prej je pa treba preklicati vse fašistične zakone, ki nasprotujejo statutu, zlasti one, s katerimi so bila prepovedana slovenska imena naših krajev in občin, zaukazana izključna raba italijanščine na sodiščih, potujčeni naši priimki in krstna imena naših novorojenčkov. Razveljavijo naj se predpisi, po katerih se Slovence, ki govori na sodnih v svojem jeziku, kaznuje. Ravno tako naj se preklic ukaz bivše ZVU o le delni rabi slovenščine v slovenskih podeželskih občinah.

KAJ NAJ SE TAKOJ IZVEDE?

Generalni komisar naj izda takoj odlok proti podžiganju narodnostnega sovraštva. Hujskači se morajo kaznovati.

Vsi župani na Tržaškem naj prično takoj izvajati predpise posebnega statuta o imenih krajev in ulic in vsi javni uradi in zavodi naj prejmejo ukaz, da postavijo poleg italijanskih tudi slovenske napise.

Če naj se izvedejo določila o uporabi slovenščine v javnih uradih in na sodiščih, je nujno potrebno, da vlada imenuje sorazmerno število vseh vrst uradnikov, pripadnikov jugoslovanske narodnostne skupine.

Sodišča, javni uradi in zavodi naj prejmejo ukaz, da že sedaj izstavljajo Slovence listine v njihovem jeziku ter jim ustno in pismeno odgovarjajo v slovenščini.

Uradni razglasi, odredbe in publikacije morajo biti dvojezične.

Naši predstavniki opozarjajo generalnega komisarja tudi na nezakonito ravnanje policije, ki nadleguje naše ljudi z vsemi mogočimi nedopustnimi vprašanji: vedeti hoče, kakšno je njihovo politično mišljenje, kakšen je njih običajni jezik, ali pošiljajo otroke v slovensko šolo in slično. Te vpraševanje mora prenehati!

Naši občinski možje izjavljajo na kraju spomenice, da so pripravljene sodelovati z oblastvi pri pravičnem izvajanju posebnega statuta in londonskega sporazuma.

Podrobno poročilo o tem, kako so tekli razgovori, bodo odposlanci podali na zborovanju vseh slov. občinskih svetovalcev, ki bo v nedeljo v Trstu.

NOVICE Z VSEGA SVETA

AMERIKA IN KITAJCI

Med Mao Tse Tungom in Čang Kaj Sekom besnijo boji. Pretekli četrtek so komunisti zavzeli otok Ji Kjang San in mnogi so pričakovali, da bo Amerika posegla vmes s svojim vojnimi brodovjem.

Namesto tega so v Washingtonu izjavili, da so se samo obvezali braniti Formozo in otočje Peskadore, medtem ko jih ostali otočiči ne zanimajo.

Ali so Amerikanci pustili Seka na cedilu? Nikakor ne! Saj še vedno drže na Formozi vojaško odposlanstvo, sestojče iz 800 članov, in trošijo letno 200 milijonov dolarjev ali 126 milijard lir za vzdrževanje antikomunistične kitajske vojske. Popolnoma so jo prenovili in opremili z najmodernejšim orožjem. Okoli 100 milijonov dolarjev porabijo letno za gospodarski napredek Formoze.

To so silni denarji! Pomislite, 189 milijard na leto. In kljub temu se strošek izplača. En kitajski vojak stane Amerikance le 300 dolarjev letno, en ameriški 3000, torej desetkrat toliko.

Ce bi prišlo v Aziji do vojne, bi Amerika imela na razpolago obilo kitajskih borecev; za isti denar desetkrat več ko ameriških, a pri tem bi varčevala s krvjo svojih državljanih. Kitajci so pa še veseli, ker z ameriški podporami dobro živijo.

Le v dveh stvarih Washington Čang Kaj Seka ne podpira: ne dovoli mu, da bi imel močno mornarico in prerazvito letalstvo. Zakaj ne? Ker noče, da bi se na lastno pest izkrcal v rdeči Kitajski in tam začel vojno. To lahko naredi le s pomočjo in dovoljenjem Amerike, a ta sedaj vojne ne mara.

Eisenhower trenutno želi, da bi Združeni narodi posredovali med Mao Tse Tungom in Čang Kaj Sekom ter dosegli med njima premirje.

DJILAS IN DEDIJER

Proti njima se je končala sodna razprava pretekli ponedeljek. Obtožena sta bila, da sta s svojimi izjavami škodovala zunanemu ugledu Jugoslavije, in to ravno v trenutku, ko je Tito bil v Indiji in Burmi.

Djilas je bil obsojen na eno leto in pol zapora, DediJer na 6 mesecev, oba pa le pogojno, tako da "ječo sploh nista prišla.

Tito je svojima prijateljema prizanesel. Odpustil jima je, kakor pravijo, po »telefonu«. Pred sodno palačo je DediJera čakala njegova mati. Ko ga je po polnoči videla prihajati, je starka bruhnila od veselja v krčevit jok.

SPOMLADI NA FRANCOSKO

Mendès-France je povabil Tita, naj uradno obišče Francijo. Pred pomladjo se to ne bo zgodilo, ker pojde Tito pred povratkom v domovino še v Egipt na sestanek z ministrskim predsednikom Naserjem, februarja pa obiščeta Jugoslavijo grški kralj in kraljica.

Kaj podje iskat Tito v Francijo? Zapadnoevropski zvezi se Jugoslavija ne namerava priključiti, pač pa bi vstopila v druge, zlasti gospodarske skupne organizacije zapadnjakov ter z njimi drugače sodelovala.

Zato vabijo Tita v Pariz.

NAPREDNI ŠVEDI

Švedska je s pričetkom tega leta vpeljala splošno obvezno zavarovanje proti boleznim za vse prebivalce.

Do pred kratkim je bilo 65 od sto državljanov zavarovanih, sedaj so vsi. Kdor oboli, je lahko do 2 let brezplačno v bolnišnici. Če se zdravi doma, mu država da poceni zdravila, preskrbi zdravnika ali zanj plača odškodnino. Posebne podpore daje rdečim materam.

Velik socialni napredek! Posebno za kmete, ki morajo skoro povsod sami kriti vse stroške bolezni.

„PRI SV. BENEDIKTU“

Pisali smo že o velikih sleparijah, ki so se godile pri ustanovi INGIC. Da bi dobili v najem pobiranje trošarine, so na debelo podkupovali župane in druge občinske očete, ki o tem odločajo.

Število zaprtih raste. Pretekli teden je policija dala pod ključ župana v mestu Arezzo in v Firencah je položila roko na deželnega tajnika komunistične stranke Mazzonija v trenutku, ko se je vračal od seje mestnega sveta. V Grossettu so zaprli enega občinskega in enega deželnega odbornika, češ da sta prejela od INGIC-a 7 milijonov in pol podkupnine, ki so romali v blagajno tamkajšnje »komunistične zveze«.

Med zaprtimi gospodo so ljudje vseh strank in poklicev: politiki, odvetniki in tudi en bivši podprefekt. Pri sleparijah so bili neverjetno složni komunisti, liberalci in demokristjani.

Tiče so odpeljali v zapore »Pri sv. Benediktu« v Arezzo. Tu jih je že nad 60 in lahko ustanove nadstrankarsko bratovščino za izkoriščanje ljudstva. Država naj krivce strogo kaznuje.

KLOFUTE V PARLAMENTU

Preteklo soboto je predsedoval rimskemu parlamentu komunist D'Onofrio. Ko je imel dati besedo fašistu De Marziu, je ta izjavil: »Od predsednika D'Onofria ne sprejemem besede ter zapuščam dvorano«.

Socialisti in komunisti so se zagnali proti fašistom, da bi jih pretepli. Zgrabili so zvočnike in črnilnike, a sluge so naredili pravočasno zid, da ni mogel nihče skozi. Nenni je somišljenike miril, a medtem se je njegova hčerka, ki je tudi poslanec, vtihotapila k fašistom in prislonila krepko klofuto na vrat poslancu Anfusu. Ta je hotel udariti nazaj, a ko je zagledal žensko, so mu roke omahinile.

Anfuso je bil še po kapitulaciji Mussolinijev poslanik pri Hitlerju. Fašisti, ki so povzročili neizmerno gorje Italiji in človeštvu, bi morali biti srečni, da se smejo skriti v mišje luknje, ne pa da so še poslanci in izživajo.

EN MILIJON PRISELJENCEV

Od l. 1945 do danes se je naselilo v Avstraliji približno en milijon tujcev. Med njimi je tudi mnogo Slovencev.

Velika dežela šteje danes samo 9 milijonov duš. Do l. 1967 nameravajo povečati prebivalstvo na 11 milijonov in 400 tisoč.

ADENAUERJEVA POLITIKA

Sovjetska zveza je predlagala, naj o združitvi Nemčije odloča nemško ljudstvo samo v tajnih, svobodnih volitvah pod mednarodnim nadzorstvom.

V Bonnu izjavljajo, da je to velik uspeh Adenauerjeve politike. Leta že zahteva Nemčija take volitve, a Moskva jih je stalno odklanjala. Mednarodno nadzorstvo? To bi bila žalitev nemškega naroda! so dejali Rusi. Sedaj jih sami predlagajo, sedaj ni žalitev.

Popustili so samo zato, ker stopa Nemčija v Zapadnoevropsko zvezo in uživa podporo zahodnjakov. Adenauerjeva politika je torej uspešna.

Tako zagovarjajo v Bonnu pot, po kateri koraka Zapadna Nemčija.

DRAGOCENO ŽAGANJE

Dva tihotapca iz Turina sta se pripeljala v švicarsko mesto Domodossola, da bi naložila svoj avtomobil s cigaretami. Prekupčevalcu sta takoj izplačala 450 tisoč, ostalo mu nakažeta, brž ko doma »blago« pregledata. Treba je bilo hiteti, zakaj navihani prekupčevalec je trdil, da se bližajo finančni stražniki.

Ko sta prišla v Turin, sta tihotapca našla v zavojih namesto cigaret — žaganje. Ogo-ljufana goljufa sta plačala za žaganje skoro pol milijona.

100 MILIJARD ŠKODE

Reka Sena, ki je grozila s poplavo celemu Parizu, je končno začela upadati. Voda je butala že v slavno stolnico Notre Dame ter vdrla v njene spodnje prostore, kjer so hranili silno dragoceno cerkveno zakladnico. Gasileci so noč in dan črpali vodo, da zavarujejo cerkev.

Vendar so pariška predmestja še pod vodo. Ker so mnoge tovarne morale ustaviti delo, je število brezposelnih zraslo za 100 tisoč.

Izračunali so, da dosedanja škoda presega 100 milijard frankov.

SCELBA V AMERIKO

Eisenhower je povabil predsednika italijanske vlade Scelbo, naj obišče Ameriko. Ta je vabilo sprejel. V Washington bo prispel skupno z zunanjim ministrom Martinom 27. marca.

NEVARNI PROTESTI

Predvčerajšnjim je policija zasačila na tržaški postaji čudaka, ki ga je že dalj časa iskala. Pred nedavnim je namreč Giovanni Predonzanni, doma iz Pirana, zanetil požar v dveh hotelih v Benetkah in Turinu. Napravil je 4 milijone škode.

Možakar je policiji znan že od prej. Neka dne je pripeljal na vozičku kup kame-nja pred Lloydovo palačo v Trstu n ga zmetal v okna poslopja.

S tem je slaboumni možakar hotel protestirati proti visokim cenam hotelskih sob in težkim socialnim prilikam.

AKADEMSKI KLUB JADRAN

je imel preteklo nedeljo občni zbor, na katerem je bilo izvoljeno novo vodstvo. Predsednik je postal Joško Pivk, podpredsednik dr. Anton Gašperšič, tajnik Cene Baša in blagajnica gčna Irena Mihalič.

Klub šteje 75 članov in je edino udruženje slov. visokošolcev na Tržaškem.

Kakšno bodočnost pripravljajo našim krajem?

(Nadaljevanje s I. strani.)

šibka manjšina, pa naj se reši vprašanje deželne samouprave v tej ali oni obliki. Manjšina bi bili v veliki skupni pokrajinski skupščini, manjšina v furlanskem deželnem zboru, manjšina v goriškem, manjšina v triškem.

Nikjer bi mi s svojim številom ne mogli sodelovati v upravi in politiki naših krajev. Če bi bila italijanska večina Slovencev sovražna, to se pravi narodno nestrpna, bi nas kljub »demokratični« pokrajinski in deželni »ljudski samoupravi« lahko po mili volji zapostavljali in zatirali. Taka samouprava bi bila za naš narod brez vsake koristi. Se več! Bila bi nam naravnost škodljiva, kajti z rimskimi oblastmi, ki sede daleč od naših krajev, bi se Slovenci lažje razgovarjali kakor z domačimi narodnimi zaslepljenci in zagrizenci Bartolijevega kova.

Kakšen je izhod? Tisti, ki so ga našli že v drugih naprednih državah. Manjšine je treba z zakonom zaščititi pred samovoljo in narodno nestrpnostjo večine. Celo v ustavi moravskega deželnega zbora stare Avstrije je bilo na primer določeno, da večina nima pravice preglasovati narodne manjšine v zadevah, ki se tičejo jezikovne in narodne enakopravnosti med državljani. Brez odobritve zastopnikov manjšine se taki zakoni sploh ne morejo sprejeti. V nekaterih zadevah imajo pa deželni poslanci narodne manjšine edini pravico odločanja! To tam, kjer gre za koristi edino njihovega in ne večinskega prebivalstva.

BENEŠKIH SLOVENCEV NI

V prvi vrsti bi morale ostati nedotakljive vse pravice, ki jih jamči Slovencev poseben statut londonskega sporazuma. Teh italijanska večina ne bi smela in ne bi mogla v nobenem primeru spreminjati ali celo odpravljati.

V politični razpravi, ki jo ravno vodijo v zadnjih časih italijanski politiki, se je pojavilo med drugim vprašanje, ali naj se pravice iz posebnega statuta raztegnejo tudi na goriške, beneške in kanalske Slovence. Tudi tu so mnenja razdeljena. Eni pravijo, da ne, ker beneških in kanalskih Slovencev baje ni mogoče smatrati za prave Slovence.

Diego De Castro, vseučiliški profesor in italijanski svetovalec pri bivši ZVU v Trstu, je v zadnji številki časopisa Trieste napisal tole: »Prebivalci onih krajev niso slovenskega pokolenja, kvečjemu staroslovanskega. Njihova narečja se razlikujejo od književne slovenščine, ki je tamkajšnji ljudje niti ne razumejo. Njihovo čustvovanje je ravno tako italijansko kakor ono prebivalcev v furlanski ravnini... Slovensko vprašanje torej tu ne obstoji. Zato je dvomljivo, ali naj se obsežne pravice, ki jih londonska spomenica daje narodni manjšini, raztegnejo tudi na dve ostali deželi«, to je na videmsko in goriško.

Po tej učenosti profesorja De Castra beneških, kanalskih in celo goriških Slovencev sploh ni! Človek se mora prijeti naravnost za glavo, ko sliši in bere take izjave.

Istega mišljenja kakor De Castro je vsaj glede beneških Slovencev tudi demokristjanski senator in visoki vladni komisar za zdravstvo Ticiano Tessitori, istega mnenja so vsi vodilni časniki v Italiji od Gazzettina do

Corriere della Sera in tako mislijo odločilni krogi v Krščanski Demokraciji.

Zakaj tako mislijo? Zato ker so beneški Slovenci izvečine še brez razvite narodne zavesti in ker ne obvladajo književne slovenščine. Priznavamo, da je to deloma resnično, toda kdo je za to kriv in odgovoren?

„DOLGA IN TEŽKA POT“

Beneški Slovenci so pod Italijo že od leta 1866. Vedno so bili državi zvesti in v prvi svetovni vojni ni bilo med njimi niti enega dezerterja.

In kako so v zahvalo ravnale z njimi različne rimske vlade od liberalnih do fašistične in demokrščanske? Dovolile jim niso niti ene edine šole v njihovem jeziku, slovenščina se ni smela poučevati niti kot postranski predmet ter je bila izgnana iz sodišč, iz vseh državnih, deželnih in občinskih uradov. Pod De Gasperijevo vlado so v Beneški Sloveniji kaznovali domače udeležence strokovnih tečajev s 5 lirami globe za vsako med njimi izgovorjeno slovensko besedo.

Beneški Slovenci niso nikdar imeli svojih prosvetnih društev, nikdar svojih časnikov, tako da so postali najbolj zanemarjeni in kulturno najbolj zaostali del slovenskega naroda. Niti v hiši božji beneški Slovenci ni enakopraven. V več ko dveh tretjinah cerkva Beneške Slovenije so zatrli pridige, ve rouk in molitve v domačem jeziku in v njih

so nastavili tuje duhovnike, ki ne razumejo jezika vernikov ter zlorablajo cerkev za narčno raznarodovanje.

Namesto da bi italijanski cerkveni in posvetni krogi, posebno pa krščanski demokrati skušali storjene krivice popraviti, hočejo iz njih kovati še korist: o ljudstvu, ki po krivdi Italije ni moglo napredovati kakor njegovi krvni bratje, sedaj kar s ponosom trde, da kot narod več ne obstoji. Zato mu ne gre nobena manjšinska zaščita. Krivica naj se torej še nagradi! Beneške Slovence je treba spet udariti, čeprav so bili vselej zvesti državljani.

Edino De Castro pravi, naj se kljub vsem pomislekom določila posebnega statuta razširijo tudi na Beneško Slovenijo. Vsi ostali so pa temu odločno nasprotni.

Zato je pravilno, kar piše Biagio Marin v zadnji številki časopisa Trieste: pot, ki vodi do sporazuma, je »dolga in težka«. Nacionalistična strast je tako zamračila mnoge izmed nas, pravi pisec, da so postali nesposobni spostovati »različnost drugih«. Učiti se »moramo strpnosti«. Kar nas čaka, ni torej doba prijetne domačnosti, temveč »mučna in utrudljiva doba borbe« proti zlu in pomanjkanju morale.

Biagio Marin ima prav. Vse dotlej, dokler bodo vladajoči krogi delali med Slovenci razlike, ene priznavali za Slovence, drugim pa kar zanikali slovensko narodnost, je sporazum med sosedi seveda nemogoč in Italija bi s tem samo dokazovala svetu, da ni sposobna vladati tujim ljudstvom.

NOVICE

PRESTOLNICA NAGLO RASTE

Ena največjih nadlog, ki tarejo Beograd, je stanovanjska stiska. Saj je 13.000 družin primorano živeti skupaj z drugimi, ker nimajo lastnih stanovanj. V preteklem letu so začeli zidati 3.800 novih, a to niti zdaleč ne zadostuje. Število prebivalcev namreč hitro raste: vsako leto je 20.000 duš več.

Prestolnica Jugoslavije je imela leta 1921 nekaj nad 130 tisoč prebivalcev, l. 1953 pa že več kot pol milijona. Če bi hoteli zgraditi modernih hiš, kolikor je potrebno, bi morali potrošiti nič manj kot 56 milijard dinarjev.

5 CENTIMETROV

Ministrstvo vojske v Rimu je ugotovilo, da se je postava Italijanov v zadnjih 100 letih povišala za 5 cm. To so izračunali iz zapisnikov, ki so jih na vojaških naborih sestavljali od l. 1854 dalje, in kamor so zapisovali dolžino rekrutov.

Da so Italijani postali višji, je pripisati izboljšanim življenjskim razmeram. Danes prebivajo najmanjši ljudje v južnih pokrajinah. Moški je tam povprečno 1 meter 63 cm dolg. Najvišji žive v Furlaniji in v naših krajih. Naš moški meri približno 171 cm, torej 8 cm več kot južnjak.

GOVOREČA GUMA

V Ameriki so prišli do novega, zanimivega izuma. Če pričakuješ, da te kdo pokliče na telefon, a moraš zdoma, lahko govoriš v posebno elektronsko ploščo, ki jo vtakneš v telefonsko pripravo. Ko zabrni pričakovana številka, se oglasi tvoja plošča in oseba sliši

jasno tvoj glas in tvoje sporočilo. Odgovori ti lahko s svojo ploščo. Če ga pozneje pokličeš, čuješ odgovor njegove gume.

Izum je že v rabi.

SECCHIA IN MONTINI

Da je Togliattijev namestnik Secchia bil odstranjen iz tajništva komunistične stranke ter poslan v Milan, je zbudilo veliko zanimanje v vsej Italiji in inozemstvu.

Ko so časnikarji vprašali Togliattija, zakaj se je to zgodilo, se je čvrsto odrezal: Zato, ker je papež imenoval za milanskega nadškofa Ivana Montinija. Secchia naj bo protitež vplivnemu nadškofu.

Pravijo, da je Montini bodoči »papež delavcev«. Kaj bo Togliatti v tem primeru naredil? Secchia bi moral v Rim, Togliatti v Milan ali Turin.

POČASNE SODNIJE

Glavni državni tožilec v Rimu je pred kratkim izjavil, da se na sodnijah čedalje bolj kopičijo pravde. Samo pri enem rimskem sodišču je obležalo v preteklem letu 20 tisoč 422 nerešenih zadev.

Vzrok je v neverjetnem pomanjkanju sodnega osebja. Il Corriere della Sera trdi, da bi država morala imenovati desetkrat toliko sodnikov, kolikor jih je danes, če bi hotela hitro in pravilno rešiti vse pravde, ki ležijo na sodnijah.

Ker morajo ljudje čakati cela leta, so močno oškodovani in se silno jezijo.

PRI NAS POPLAVE — PRI NJIH SUŠA

Medtem ko trpi zapadna Evropa od težkih poplav, vlada v Avstraliji velika suša. V mestu Melbourne že 37 dni ni padla kapljica dežja. To je najdaljša doba suše v zadnjih sto letih.

Dopisi s Tržaškega

OPČINE

Domačini smo v zadnjem času močno zaskrbljeni za usodo našega naroda, če se bo raznarodovalna politika na Opčinah nadaljevala s tako pospešeno hitrostjo kakor danes. Naj navedemo le nekaj števil.

V preteklem letu so pri nas sezidali za ezule 120 stanovanj. Sedaj jih je v gradnji od 20 do 30. V bližini železniške postaje gradijo dva stanovanjska bloka za železničarje, v vsakem bo 12 stanovanj, skupno torej 24. Poleg tega je danes na razpolago nekaj stotin stanovanj, ki so jih zgradili Amerikanci ter, kakor smo slišali, darovali italijanski državi. Nove hiše bodo prav gotovo zasedli italijanski uradniki, kljub temu da je v Trstu in na samih Opčinah huda stanovanjska stiska. Ponovilo se bo torej še enkrat, da ameriški davkoplačevalci pomagajo raznarodovati naše kraje. Da bo slika jasnejša, poglejmo stanje naših osnovnih šol. Letos se je prvič zgodilo, da so italijanski otroci postali kar čez noč večina.

Njihova osnovna šola ima 15 razredov s približno 300 otroki; lansko leto je bilo le 5 razredov. Odkod torej ta močan, nenaravni prirastek? Odgovor je enostaven: naseljevanje ezulov. Slovenska šola ima 9 razredov z največ 200 otroki. Poleg naseljevanja ugotovljamo, da se Italijani poslužujejo še drugih sredstev. Njihovi učitelji so delavni; ob začetku šolskega leta hodijo od družine do družine ter prepričujejo starše, naj vpišejo

otroke v laške šole. Med šolskim letom skrbijo, da ne zgubijo stike z ljudmi, prirejajo roditeljske sestanke ter se udeležujejo tudi izven šole. V zadnjem času so n. pr. ustanovili katoliško športno društvo, ki šteje največ 130 članov.

Spričo tega živahnega delovanja se nam nehote postavlja vprašanje: kaj pa naši učitelji in profesorji? Ali jih ne zanima propadanje lastnega naroda? Saj ne gre tu, da bi se politično, strankarsko udeleževali, temveč gre končno za njihov lastni gospodarski obstanek. Menimo, da je zato skrajni čas, ko je treba nekaj narediti. Od učitelja zahtevamo ne le da odbrenka štiri ure pouka in se potem zapre v svojo sobo, ampak da otroke kakorkoli spremlja tudi v izvenšolskem življenju in pazi, da ne zgubi stika z njimi in njihovimi starši.

Naseljevanje je težko preprečiti, ker ni od nas odvisno, toda narodno odpadništvo zavis od nas samih, predvsem pa od izobraženec, ki bi morali biti sol naroda. O tem bo mo prihodnjic še govorili.

Skupina Opencev

BORŠT

V ponedeljek, 17. januarja, smo slovesno obhajali praznik sv. Antona, našega farnega zavetnika. Kakor vsako leto so se tudi to pot zbrali v Borštu številni ljudje iz Brega in iz bližnje mestne okolice, predvsem s Katinare, iz Lonjerja in iz Rocola. Ob pol enajstih je bila slovesna sveta maša, ki jo je

daroval msgr. dr. Musizza, apostolski administrator v con B. Domači župnik g. Malalan je pa imel slavnostni govor.

Po cerkvenem opravilu so si Tončki in Tončke prav iskreno stiskali roke ter se odpravili v vaške gostilne. Največ gostov je imela na novo urejena gostilna gospe Tončke Petaros. Z mirno vestjo lahko trdimo, da je to najmodernejša gostilna v vsem Tržaškem bregu, poleg tega pa je znana po izvrstni kuhinji in dobri kapljici. Vsem Slovencem, prav posebno še meščanom, priporočamo, naj si jo ogledajo in se ne bodo kesali.

Zvečer je bila v vaški dvorani kulturna prireditev. Domači zbor je ubrano zapel nekaj narodnih in umetnih pesmi. Sledila je igra Za srečo, ki so jo pripravile šolske sestre. Ne smemo pozabiti, da je bila prva predstava že v nedeljo; namenjena je bila za domačine, medtem ko je bila druga predstava za goste.

Sledili so folklorni plesi, ki so jih prav lepo izvajali domači plesalci.

Vsem predstavam je prisostvovalo mnogo ljudi, ki so z navdušenjem sledili posameznim točkam sporeda.

V nedeljo smo pokopali 81-letno sestro Alberto Weiss. Pokojnica je že dalj časa bolehal, a vseeno nismo mislili, da nas bo tako hitro zapustila. Pogreba so se udeležili številni domačini, predvsem otroci iz vrtea in njihovi starši. Vsem je bilo žal po dobri, vzorni redovnici, ki je tako lepo skrbela za vzgojo naših najmlajših.

Naj ji bo lahka domača zemlja!

Veličasten pogreb soustanovitelja našega lista č. g. Andreja Gabrovška

Vest o nenadni smrti č. g. Gabrovška se je kot blisk razširila po Tržaškem bregu. Ljudje so se zbirali v majhnih skupinah, so tiho pogovarjali o zaslužnem pokojniku in a njihovih obrazov si lahko razbral nepopisno žalost. Zavedli so se, da so izgubili prijatelja, vodnika in svojega pogumnega branitelja.

Kako je bil pokojnik znan in priljubljen, so pokazali dnevi po njegovi smrti. Brž ko so njegovo truplo prenesli v cerkev, so prihitali vaščani, da ga pokropijo in zanj molijo. Ljudje so se vrstili tako, da ni pokojnik nikdar ostal sam. V petek, na dan pogreba, se je kljub hudi burji zbrala ogromna množica. Ob deseti uri je bila slovesna maša zadušnica. Po maši je starosta slovenskih duhovnikov dr. Jakob Ukmar imel govor v počastitev spomina pokojnega Gabrovška. Govornik je spregovoril najprej o njegovem življenju. Povedal je, da je bil Gabrovšek duhovnik skoraj 40 let. Služboval je najprej v hrušici in Podgradu, nato je bil 17 let v Rojanu, dokler ga niso fašisti l. 1941 internirali v Bergamo. Po internaciji je bil 2 leti v Divači, a se je že l. 1946 vrnil v Trst, kjer je ustanovil verski list Teden. L. 1948 je bil imenovan za kaplana v Boljuncu, od decembra 1954 pa župni upravitelj.

Pokojnik je bil vzoren duhovnik, ki se je vse življenje žrtvoval za blagor vernikov. Že med prvo svetovno vojno se je začel živo zanimati za socialne razmere prebivalstva ter

pomagal lajšati gorje, ki ga je ljudstvu zadajala vojna. V Rojanu je v težkih časih pred drugo svetovno vojno skrbel za Marijino úružbo in druge organizacije, po drugi svetovni vojni pa sodeloval pri katoliškem tisku in kat. ustanovah. Msgr. Ukmar je zaključil svoj govor s pozivom na vernike, naj molijo, da bi Bog dal še mnogo takih duhovnikov.

Nato se je začel izpred cerkve viti pogrebni sprevod proti pokopališču. V prvih vrstah so korakali šolski otroci, za njimi ljudje, ki so nosili vence. Opazili smo vence socialne zveze iz Trsta, Skupine neodvisnih Slovencev, Novega lista, fantov in deklet iz Boljunca, osnovne šole iz Boljunca, župnije Dolina in druge ter mnogo šopkov cvetja. Za venci je šest fantov nosilo svojega župnika. Za krsto so šli mnogi duhovniki, za njimi pa dolinski župan g. Lovriha in mnogi svetovalci ter predstavniki SKSZ iz Trsta in Gorice. Zadaj je hodila nepregledna množica ljudi iz Brega, Trsta in iz okolice.

Na pokopališču je po cerkvenem obredu spregovoril pri odprtem grobu župnik iz Boršta g. Malalan. Dejal je, da ni pričakoval tako nagle smrti, čeprav je na Štefanovo, ko so slovesno obhajali ustanovitev nove boljunške fare, zaradi pokojnikovega rahlega zdravlja in starosti slutil njegovo smrt. Vendar si ni nikdar mislil, da bo nova župnija postala v tako kratkem času sirota. S pokojnikom sta bila sošolca in od l. 1911 velika prijate-

lja. Čeprav je bil Gabrovšek s Kranjskega, se je kmalu zivil v naše primorske razmere in po prvi svetovni vojni zaprosil za tujkajšnje državljanstvo. Kljub temu, da so mu oblastva prošnja odbila, ni zapustil Primorske in — brez plače — deloval med ljudstvom na deželi, predvsem pa v mestu. Sodeloval je pri časopisih, ustanovil Duhovsko zvezo ter bil njen delavni predsednik.

Rodil se je v revni kmečki hiši, ki je dala Slovencem dva dobra duhovnika. Njegov brat msgr. Franc je umrl pred tremi leti in pol v Ameriki. Gospod Malalan je takole zaključil: »Dragi Andreje! Dobojeval si pošten, odkrit in časten boj. Ohranil si zvestobo idealom, za katere si se požrtvovalno in pogumno boril vse življenje; ohranil si zvestobo slovenskemu narodu, kateremu si posvetil vse sile, da bi ga videl svobodnega v domovini. Naj Te dobri Bog, ki je dober plačnik, odreši v večni domovini, saj na zemlji Te ni zaradi Tvoje ponižnosti odlikovala ne cerkvena ne svetna oblast. Slednja Te je nasprotno še internirala!«

Pokojnikovemu spominu se je v imenu osnovne šole iz Boljunca oddolžil domači učitelj, ki je dejal, da pomeni njegova smrt težak udarec za Boljuncce in za slov. šolo, kateri je pokojnik posvečal vse svoje sile. Skrbel je, da se otroci vzgajajo v pravem slovenskem duhu in bo zato njegova izguba nenadomestljiva. Učitelj je obljubil, da bodo skušali nadaljevati delo, ki ga je pokojnik opravljal, izpolnjevati njegove želje ter je izrazil prepričanje, da ga bodo vsi ohranili v blagem spominu.

Prisotni so žalostni zapuščali pokopališče in marsikateri je imel roso oko.

— Dopisi iz Goriške —

SEJA OBČINSKIH OČETOV V GORICI

V torek preteklega tedna je imel goriški občinski svet prvo sejo v novem letu.

G. župan se je najprej spomnil pred kratkim umrlega svetovalca dr. Poduicja, ki je skupno z znanim Pedronijem podpisal predlog, naj se odstrani spomenik padlim v Pevmi. Najvažnejši sklep se je je tikal brezplačne živinozdravniške oskrbe, ki je bo deležna živina revnih kmetov. Upravni odbor je predložil pravilnik o vpisu v seznam revnih kmetov, ki imajo pravico do brezplačne pomoči in oskrbe za svojo živino. Zivinorejci morajo vložiti pismeno prošnjo. Seznam bo objavljen vsako leto od 15. do 31. decembra na občinski deski. Proti morebitnim pomotam v seznamu bo imel vsak zivinorejec pravico pritožiti se na občinski svet, in sicer 30 dni po objavi. Proti pravilniku je glasoval le en občinski svetovalec.

Nato je podžupan dr. Poterzio poročal tudi o novem pravilniku, ki urejuje nadzorstvo nad psi. Občinski svet je pravilnik enoglasno odobril. O določbah tega pravilnika bomo poročali prihodnjč.

Svetovalci so odobrili tudi prispevek 300 tisoč lir za mestno godbo, 100 tisoč lir za pevski zbor s'olnice ter 12 tisoč za organista v Štandrežu. Proti zadnjemu sklepu je seveda vneto govoril znani, veliki »prijatelj« Slovencev, odvetnik Pedroni.

Z zlatimi kolajnami bo goriška občina odlikovala 8 učiteljev. Za občinsko glasbeno šolo so na seji odobrili en milijon lir. Občina bo najela 15 milijonov lir za gradnjo dveh stanovanjskih hiš v ulicah Rabatta in Vittorio Veneto.

IZ ŠTEVERJANA

Bralcem Novega lista so še v živem spominu naši dopisi o potrebi reforme kolonjskih pogodb. Tedaj smo tudi poudarili, da je treba zaostalo obliko kmečkega gospodarjenja popolnoma odpraviti, ker ovira zdrav razvoj kmetijstva. Ko smo začeli borbo za socialni, kulturni in družabni napredek kolonov, nismo še vedeli, da bo vprašanje kolonjskih pogodb postalo že v tako kratkem času naravnost kričeče vprašanje vse notranje politike italijanske republike. Pred nekaj tedni je celo kazalo, da bo zaradi tega vprašanja Scelbina vlada padla. Kakor se danes zdi, se to ne bo zgodilo. Videti je, da bo najvažnejše vprašanje reforme, namreč vprašanje o »pravičnem vzroku odpovedi«, med vladnimi strankami končno sporazumno rešeno. Gre za to, ali naj bo gospodar popolnoma prost pri odpovedi, ali pa naj zakon točno določi, kdaj sme gospodar pogodbo sploh odpovedati. Če naj zakon določa »pravični vzrok«, pomeni to podkopati lastninsko pravico, ki je ustavno zajamčena. Tako so trdili liberalci proti socialnim demokratom, ki so vneti zagovorniki zahteve, da se »pravični vzrok odpovedi« v zakonu točno ugotovi in opredeli. Končno so se tudi krščanski demokrati dokopali do tega, da je treba »pravični vzrok« v zakonu točno označiti, saj pravna osnova reforme ne pomeni rušenje lastninske pravice, marveč le njeno upravičeno omejitve. Ne vemo še, kako se bo vsa zadeva rešila, a eno je gotovo: polo-

žaj kolonov se bo po reformi vsaj deloma izboljšal. Razumljivo je, da je težko kar čez noč odpraviti od pamtiveka tako ukoreninjene družabno-gospodarske oblike kolonata, vendar bi morala zdrava in moderna vlada vprašanje že zdavnaj rešiti, in sicer s pravično agrarno reformo.

Naj danes omenimo še to, da je razmejitve med Italijo in Jugoslavijo spravila do danes tudi v naši občini že marsikatero družino na rob propasti. To velja zlasti za posestnika Belingarja Ivana iz Steverjana št. 11 in še druge štiri posestnike. Belingar Ivan ima svojo hišo na italijanski strani, zemljo pa na jugoslovanski. Če hoče priti do svojih posestev, zgubi vsak dan štiri ure, ker more dospeti do njih le čez blok. Če bi obmejna oblastva imela nekoliko dobre volje, bi tem posestnikom omogočila dohod do polj kar izpred njihovih hiš, saj jim njive režijo pred nosom. Prizadetim družinam svetujemo, naj gredo na županstvo, ki po našem s pomočjo prefekture lahko doseže pri razmejitveni komisiji v Ljubljani, da se jim na kak način olajša prehod čez mejo.

Predpreteklo nedeljo je bilo tudi pri nas in v Jazbinah obdarovanih 31 revnih družin z ameriškimi zavoji, ki jih je vsepovsod razposlala ameriška organizacija Care. Obdarovane družine se s tega mesta iskreno zahvaljujejo za prejete darove.

IZ DOBERDOBA

Tudi pri nas se je razveselilo plemenitega daru ameriških državljanov 74 revnih družin naše občine. Celu neobdarovani so bili veseli zaradi zavojev, ki so jih dobili revni. Obdarovane družine so nas naprosile, da se v njihovem imenu zahvalimo darovalcem tudi v Novem listu.

IZ PEVME

Podjetnega in delavnega posestnika Andreja Levpuščka, ki se bavi zlasti z živinorejo in plemensko postajo, je v preteklem tednu zadela huda nesreča. Poginilo mu je kar pet glav živine; v hlevu sta mu ostala še en teliček in mlad vol. Njegova živina je zbolela na rdeči griži. Težko prizadetemu možu želimo, da bi mogel pogumno prenesti ta udarec in kmalu znova napolniti svoj hlev.

Preteklo nedeljo so pri nas zborovali najemniki zemljišča znane ustanove »Ente delle tre Venezie«, ki jim hoče nasilno, čeprav pravnoveljavno, odpovedati najemniške pogodbe. Prizivno sodišče v Benetkah je o pravnem sporu med njimi in ustanovo že razsodilo, a razsodbe še ni razglasilo in morda je še dolgo ne bo. Svoj čas smo o tej, za naše posestnike iz Pevme, Oslavja in Stmavra velevažni gospodarski zadevi, že poročali. Danes hočemo le pibiti, da je zavod »delle tre Venezie« pred kratkim dobil od države pet milijard podpore za naseljevanje begunskih družin v raznih pokrajinah. Cemu ta podpora, če pa hoče ista ustanova pregnati z domače zemlje pridne in sposobne slovenske poljedelce? Ne moremo si misliti, pa vendar ni izključeno, da dela nad našimi slovenskimi najemniki nasilje, zato da bi naselila na posestvu lažke beunee.

Pozivamo oblastva, da take morebitne namere na pol državne ustanove že v kali pre-

prečijo. Kajti to bi bil vendar najtežji zločin nad vso slovensko manjšino, čeprav bi se ne pogazil noben zakonski člen. Za vsako krivico in škodo, ki bi jo pretrpeli slovenski poljedelci, bi bila neposredno odgovorna državna uprava, ker je imenovana ustanova docela odvisna od notranjega ministra. Zato je prav lahko mogoče obvarovati naše poljedelce pred gospodarsko škodo, ki jim preti.

IZ SOVODENJ

Preteklo soboto zvečer je bila seja našega občinskega sveta. Razpravljali so zlasti o napeljavi elektrike na Vrhu. Občina se bo na vse načine potrudila, da se napelje elektrika prav v vse vrhovske hiše, tudi v najbolj oddaljene. Soglasno so sklenili, da občina najame v ta namen 1.400.000 lir posojila. Z delcem mislijo čimprej začeti.

Nadalje so sklenili, da se izplača roditeljskemu svetu 15 tisoč lir za nakup šolskih potrebščin in proda nekaj občinskega zemljišča dvema domačinoma iz Rupe in Peči. G. župan je tudi javil, da je prefekturni odbor odobril izplačilo nagrade sovodenjskemu cerkovniku in organistu.

V prisotnosti občinskih veljakov so razdelili predpreteklo nedeljo 48 revnim družinam ameriške zavoje. Obdarovane družine želijo, da se darovalcem zahvalimo tudi v Novem listu.

70-letnica zaslužnega duhovnika

Dne 14. januarja je praznoval svoj 70. god preč. g. Anton Grbec, župnik v Gabrjah. Zivahnega moža ni potrolo preganjanje, ki ga je pretrpel pod fašizmom. Ta ga je pregnal kot dekana iz Nabrežine v Srednje na Kanalskem. Tu ga je zadel pod nemško okupacijo še hujski udarec. Nemška vojska mu je upepelila župnišče. A tudi ta nesreča, ki ga je oropala vsega imetja, ga ni strla. Po tem dogodku je prišel duše past v Gabrje, kjer vrši že devet let zvesto, Bogu in narodu vdan, svojo sveto službo. Gospodu župniku čestitamo k 70-letnici in mu želimo, da ga dobri Bog ohrani čilega in zdravega še veliko let v službi slovenskega ljudstva.

ODREDBA O PREVAŽANJU ŽIVINE

Ker se je v zadnjem času pojavila slinavka na Goriškem in v sosednih pokrajinah, je goriški prefekt De Zerbi odobril predlog deželnega živinozdravnika, da je prevoz goved, ovc in prašičev dovoljen le po zdravniškem pregledu. To velja za prevoz živine po železnici, tovornih avtomobilih, ladjah in zrakoplovih. Občinski živinozdravnik mora izdati spričevalo, da je žival zdrava. Pregled se mora izvršiti na mestu in v času tvorjenja ali, če to ni mogoče, vsaj na dan odhoda.

Zdravniško spričevalo se ne izda, ako ni mogoče ugotoviti, da se je živina nahajala v zadnjih 10 dneh na neokuženem prostoru ali da je bila drugače pred okuženjem obvarovana.

Če je bil prefekt prisiljen izdati tako resen proglas, je jasno, da ni imelo doslej zdravljenje proti slinavki zaželenega učinka. Zivinorejci po deželi so zato zelo zaskrbljeni, kaj bo z njimi in z njihovo živino, če oblastva takoj ne ukrenejo nekaj zares učinkovitega proti boleznim.

Morda je edina rešitev pred slinavko takojšnje uničenje okužene živali, kakor že več let delata Anglija in Švica. Razume se, da v tem primeru plača država odškodnino za vsako zaklano žival

Beneška Slovenija

IZ ČEDADA

Ni dolgo, odkar smo poročali o slepi okrožnici in njeni prilogi, s katero so hoteli oblatiti slovenske duhovnike. Danes pa moremo poročati, da je okrožnica in zlasti njena priloga imela prav nasproten uspeh od onega, ki so ga pričakovali člani odbora za obrambo domovine in vere v nadiških dolinah. Kako naj bi bilo drugače, saj sta dva zloglasna dokumenta polna čenč in kvant ter očitnih obrekovanj in natolcevanj. Takim dokumentom ne more pameten človek nasesti. Pa vendar nihče tu ne pričakuje, da se bodo dobro plačani branilci domovine in vere v nadiških dolinah zaradi tega poraza streznili ter odnehali od svojega za narod in državo škodljivega dela. To bi se zgodilo samo tedaj, ko bi jih državni pravdnik resno zgrabil za vrat in vtaknil v keho. Takrat bi zavladal v naši deželici svečan mir.

ŠEMPETER SLOVENOV

Vse ceste, ki peljejo od mosta pri Sv. Kvirinu v razne nadiške doline, so v najslabšem stanju. Zato jih je treba vse popraviti. Po popravilu pa naravnost kriči cesta, ki vodi

od Sv. Kvirina do Čemrja.

Zato ni čudno, da so se dvignili vsi župani iz nadiških dolin ter se zglasili pri videmskem prefektu. Temu so razložili obupno stanje cest v nadiških dolinah in izjavili, da popravil ni mogoče več odlagati. Gospod prefekt jim je obljubil, da bo zahteval od osrednje vlade hitro pomoč.

To je zares nujno potrebno in nam se zdi popolnoma nerazumljivo, kako je mogoče našo obmejno deželico gospodarsko tako zanemarjati in zapostavljati. Saj je znano, da je pri nas brezposelnost zelo občutna in da spada Beneška Slovenija med dežele, ki najbolj trpe od izseljevanja.

Deželna videmska uprava je sicer odobrila prispevek 4 milijonov lir za asfaltiranje ceste, ki vodi od Sv. Kvirina v Škrutovo, in pravijo, da se bo delo v kratkem začelo. Prav je, da se nekatere ceste asfaltirajo, a še bolj in prej so potrebne primerne poprave poti, ki služijo pešcem in živini. Zato upamo, da bo država na posredovanje g. prefekta nekaj storila, čeprav smo bili že skozi desetletja večkrat razočarani, ko smo gojili take nade.

Spomini iz starega Trsta

Novi guverner je tudi vse na novo preuredil. Predvsem je ukinit magistratove pravice, ki so trajale 621 let. S tem se je seveda zameril. Za tržaškega maira ali župana je postavil Maffeia. Na sodnijo je poslal za predstojnika viteza Frankola. Na novo je organiziral tudi okoliški brambovski bataljon, ki mu je poveljeval Miha Sancin iz Sčedna.

Meščani so že začeli upati, da bo v Trstu začelo iti na bolje. Nekateri prej zakrknjeni avstrijantki so se kar spreobrnili. Takrat je v Trstu slovel pridigar don Rado. V bombastičnih pridigah je v začetku na vse mile viže udrihal po Napoleonu. Pa so ga pripravili v grajsko temnico za štiri dni. Ven je prišel ves drugi. Že naslednjo nedeljo je z lece govoril o »Napoleonu — božični zvezdi«. Dejal je, da je to tak genij, da je spravil celo boginjo Famo (stara rimska boginja slave) v obup. Sam francoski general je opomnil pridigarja, naj nikar tako ne leze Napoleonu v ... Kljub takim pojavom je na tistem tlelo proti tujim oblastnikom.

NORIJO IN GORIJO

Dosti so pa tudi sami pripomogli. Za prvima guvernerjema ni bilo več pametnih. Za Bertrandom je prispel marca 1813 v Trst maršal Junot. Napoleon ga je cenil zaradi velike hladnokrvnosti v vseh bitkah. Drugega pa mož ni znal. Že po dveh mesecih gospodovanja v Trstu je znorel. Nekega dne je vpregel šest konj v koleselj; vanj je posadil svojega slugo, mu poveznil svoj generalski klobuk na glavo, sam pa je sedel na kozla in je gonil v strašnem galopu kar do Gorice. Tu je dirkal parkrat gori in doli po mestu in začudenim Goričanom — kazal jezik. V noči se je s polmrtnim slugo vrnil v Locando grande. Celo noč je potem pisal sama nemurna povelja in jih ukazal lepiti po mestnih oglih. Seveda so ga čez nekaj dni zveza-

nega poslali v Francijo, kjer je v norišnici skočil skozi okno.

Ko je ta znorel, je postal tržaški intendant baron Angelo Calafatti. Le štiri mesece je upravljal Trst. Pokazal je precej zmožnosti. Skušal je mestni občini pridobiti nekaj zgubljenih predpravil, pa ni šlo. On je tudi pri sv. Antonu Starem uredil nov mestni trg, ki je v spomin na Napoleonove zmage nosil ime Lützen, pozneje pa »piazza Lipsia« v spomin na njegov poraz. Ko se je 1810. Napoleon drugič poročil z avstrijsko nadvojvodinjo Marijo Luizo, je bil povabljen tudi Calafatti z ženo in hčerko v Pariz. Ves srečen je hodil po veselicah. Pri nekem dvornem plesu, ki ga je priredil knez Schwarzenberg, so se vnele zavese v dvorani. V nepopisni zmedji je zgorelo več oseb, med njimi tudi Calafattijeva žena in hčerka. On sam je bil ves ožgan in so mu noge ohromele. Zalostno je potem ta francosko-italijanski intendant končal ves osamljen v Kopru.

Še bolj čudna prikazen je bil zadnji guverner Fouché. Tržaški zgodovinar Caprin mu je dal ime »kača ovita okoli drevesa oblasti«. In po pravici! Mož je držal z vsakim, ki je imel trenutno oblast v pesti. Najprej je bil navdušen jakobinec in velik prijatelj velikega revolucionarja Marata. Ko so ga poslali v mesto Lyon zatret protirevolucijo, je ukazal svoje žrtve po dva in dva zvezati z žico in jih streljati. Sam pa je z nekega balkona skozi monokel gledal to krvavo veselico. Pod Napoleonom je tudi ostal policijski minister. Med svoje vohune je pa že tedaj vzel večino rojalistov. pristašev Napoleonu sovražnih Burbonov. Seveda, kot dober policijski pes ni pozabil, da je v konventu (v zbornici) glasoval za smrt Ludvika XVI. Burbonskega. Ko pa je Bonaparte zgubil bitko pri Lipskem, je bil Fouché spet prvi, ki je predlagal, da Napoleona strmoglavijo. To-

rej ta lepi značaj, ki mu je dal cesar naslov vojvode otrantskega, je bil imenovan za zadnjega guvernerja v naših zemljah. Najprej je skrbel, kako bi obogatel. Nekaj družini Perin je dovolil odpreti tajne igralnice za hazardne igre — saj sedaj tudi hočejo eno neke v Sosljanu — a za to je dobival po 3000 frankov na dan! Pa je prišla tudi za tega krvavega sleparja njegova ura. Zbežati je moral iz Francije in je zaprosil avstrijsko vlado, da sme z družino nazaj v Trst l. 1818. Živel je v današnji škofovi palači in deloma v Gorici na Starem placu. Ko se mu je zmesalo, je živel v sobi med sto kletkami samih kanarčkov. Z njimi je žvižgal, včasih pa tudi tulil kot žival.

(Nadaljevanje sledi)

Kralja iščejo

V bristolskem zalivu na angleški obali se skriva majhen skalnat otok, Lundy po imenu. Otok je dolg pet kilometrov, malo več kot pol kilometra je pa širok. Na njem je star morski svetilnik; borno zemljo obdelujejo tri kmetijske družine. V sredini otoka živi nek čudaški profesor, ki že več let študira življenje ptičev. Vseh prebivalcev na otoku je danes dvajset. Otočani so prav srečni, ker ne poznajo policije in ne plačujejo davkov. Celo koleke in znamke lahko kupiš v edinem baru po znižani ceni. Na znamkah pa ni podobe Elizabete, angleške kraljice; mrk obraz gleda z njih, pod podobo pa se vije napis — Martin I. Takih znamk je pa menda le pet natiskanih.

Kdo je ta cesar Martin in ta čudni otok Lundy? V starih knjigah se najde, da je bil otočič v davnih časih posest templjarskih vitezov. To je bil red izza križarskih vojn, ki je imel tudi po naših krajih svoje posesti na primer nad Gočami na Vipavskem, v Štavnici pri Gorici, menda tudi v Komnu in drugod. Ko so templjarje zažigali na gradah, češ da so s hudicem v zvezi, je sverna oblast vsa njih imetja zasegla. Lundy je pa Anglija kar prepustila njegovi usodi. Saj neprestano butajo vanj valovi in je komaj dober za morskí svetilnik. Zato je otok postal skrivališče morskih roparjev. Krvave boje so izvojevali med sabo, kdo bo njegov gospodar. Končno so zmagali francoski razbojniki. Od 18. stol. dalje je bil Lundy njihova postojanka. Nesel je precej dobro, ker so vsake angleško ladjo, ki je plula proti Bristolu, oplenili.

V 19. stol. se je izkrcal na otoku protestantski pastor Heaven. Divje roparje, bilo je še nekaj starih bradačev, je znal ukrotiti. Vsi so ga ubogali in priznali za svojega gospodarja. Ker niso več plenili angleških ladij, je tudi angleška vlada pustila Lundy pri miru. Od zadnjega iz družine Heaven, ki se je medtem bila pokmetila, je kupil l. 1925 ves otok neki Martin Cole Harman. Ta je začel svoj poklic kot nižji uradnik neke velike tvrdke. S pridnostjo in pametjo je kmalu postal njen gospodar in velik milijonar. V prvi svetovni vojni mu je padel edini sin na fronti. Čez nekaj mesecev mu je od žalosti umrla še žena. V tej zapuščenosti se je Martin umaknil na otok, ki ga je kupil za nekaj milijonov. Vse stroške za vse prebivalce je vzel nase ta čudaški milijonar. Ptiči in ljudje žive kot v raji. No, in zdaj je ta kralj Martin I. brez potomcev umrl. Kdo se ponudi za njegovega naslednika?

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

NOVI „RAZGLEDI“

Kar nekam na tihem so spet izšli tržaški »Razgledi«, ko se jih že skoraj nismo več nadejali, četrdo se je od časa do časa goverilo, da jih pripravljajo. Po obliki so novi — opremil jih je akad. slikar Bogdan Grom — po vsebini pa ne preveč. V njih najdemo ista imena kakor svoj čas, le s to razliko, da nekatera tudi manjkajo in to taka, ki jih res močno pogrešamo. Mislim predvsem na mlajše tržaške književnike, zlasti na Borisa Pahorja in Rebulo. Vendar pa revija obljublja, da bo pritegnila v krog svojih sodelavcev mlade ljudi. Razveselili bi se zares, če bi srečali med sodelavci kategrga od mladih, ki so se vzgajali v »Literarnih vajah«, vendar pa mislimo, da z »mladimi« niso mišljeni samo pripadniki tega najmlajšega literarnega pokolenja.

Ob prvi številki imam vtis, da je bila nekam prezgodaj rojena, kar se gradiva tiče. Zdi se, da so se odločili najprej pospraviti predale rokopiesov, ki so obležali tam še od časa prejšnjih »Razgledov«. Med takšne »obležane« stvari spada razprava Vladimira Bartola »Nekaj opažanj o zgodovinskem čutu in tipologiji dobe, II. del«, Pregarčeva literarna skica »Nona Marjana« in poročilo Andreja Budala o »Novih izsledkih v čedadskem evangeliju«, o katerih je pisal že leta 1952 v Slawistisches Jahrbuch univerzitetni profesor iz Padova Arturo Cronia. S tem ni rečeno, da so ti prispevki zastareli in da so izgubili na svoji aktualnosti. Opaziti pa je le, da je bilo uredništvo v zadregi za novo gradivo. Ali ni bila vsa reč vendarle nekoliko prenatrjena? Upajmo, da ne, ker mora izhajanje slovenske revije v Trstu vsak tržaški Slovenec z veseljem pozdraviti, zlasti če bo tako široka, kot obeta uredništvo v »Uvodni besedi«, in ne bo odprta samo ljudem enega svetovnega nazora oziroma pristašem enega političnega tabora kot prejšnji »Razgledi«. Če bo res tako, bo revija ob svojem vstajenju gotovo naletela na prijazen sprejem in na podporo pri širokem krogu slovenskih izobražencev v Trstu, pa tudi v Gorici in na Koroškem, kot upa uredništvo v uvodu.

Zaenkrat pa bi dejal, da se novi »Razgledi« po svojem pisanju ne ločijo mnogo od starih. To velja zlasti o obeh razpravah Vladimira Bartola. Poleg že omenjene je ta objavil tudi razpravo o »Slovenski literaturi in njeni svojevrstni dialektiki«, ki jo je bral pred meseci na svoji predavateljski turneji po raznih jugoslovanskih mestih. Ni mogoče zanikati, da je predavanje zanimivo in da ga človek zaradi tega v dušku prebere do konca, težko pa se je strinjati z njim. Bartol preveč posplošuje in je prenatrjen v svojih tezah in trditvah. Iznajdljivo in časnikarsko spretno, pa ne preveč tenkovestno išče in navaja dokaze v podporo svoji domnevi. Slovenska književnost naj bi se po njegovem razvijala samo v znamenju neprestanega boja med dvema literarnima težnjama, med težnjo k domačinski književnosti, kar lahko označimo tudi za provincializem v literaturi, in težnjo po priključitvi k svetovni književnosti, po povezanosti z njenimi tokovi, ki naj bi go nosili s seboj. To je tista »svojevrsna dialektika« slovenske književnosti. Prvo težnjo sta prva in najbolj značilno zastopala Vodnik in Kopitar, za njima pa Levstik, ki se tako znajde vsaj v tem pogledu med »reakcionarji«, drugo pa Čop, Prešeren in v novjšem času zlasti Cankar. V času po prvi svetovni vojni pa je pokazal naravnost revolucionarnega zagon v tej smeri pesnik Anton Podbevšek, znan po svoji zbirki »Človek z bombami«. Ze dolgo nismo brali tako navdušene hvalnice temu pesniku, ki je bil prav te dni izvoljen v odbor Društva slovenskih književnikov, kar je nenavadno naključje. Nedvomno so doslej podcenjevali njegov nastop v slovenski književnosti. Marsikatera Bartolova trditve je čisto pravilna, zlasti ko zavrača tako imenovano domačinsko literaturo v tem smislu, da bi zaverovani brskali samo po majhnih pokrajinskih problemih, se vdajali iskanju zlagane idilične in preživele folklorne »kmečkih povesti« in zavestno obračali hrbet svetovnemu dogajanju, kakor da se nas nič ne tiče ali kakor da je vse nevarno, in se moramo zato vsega bati, kar pride iz širokega sveta, ker nam ograža našo idiličnost. Slovenski narod mora biti gotovo v vsem in tudi v književnosti odprt svetu, ker bo tako močnejši in bo lahko držal korak z drugimi v vsem naprednem; vse, kar je doma dobrega in lepega, pa bo

lahko ljubil tem bolj, ker bo vedel, da je lepo in dobro tudi v svetovnem merilu. Zato se ne moremo strinjati s tistimi, ki bi hoteli nadeti slovenskemu narodu naličnice. Toda Bartol je hote pozabil, da taki ne pripadajo samo enemu političnemu taboru. Primere za to bi bil našel tudi časovno bliže, kot jih omenja.

Konec razprave pa je skoro neresno napisan, tako malo je kritičen Bartol do današnjih pojavov v slovenski književnosti. Prav po logiki njegove dialektike bi mu človek lahko dokazal, da se moti ali da je neiskren v svoji sodbi o povojni literaturi. Toda prostor mi tega ne dopušča in razen tega prepustim to stvar raje literarnim kritikom in zgodovinarjem, če bodo resno vzeli Bartolovo literarno-zgodovinsko dialektiko, ki pa vsaj v svojih zaključkih o preteklih dobah zasluži resno polemiko.

Če izvzamemo to prvo Bartolovo razpravo, je številka precej siva. Merkušev članek bodo s pridom prebrali tisti, ki se zanimajo za sodobno glasbo. Revija vsebuje tudi štiri pesmi, ki jih je prispeval B. Hofman.

TISTIM, KATERIH SE TICE!

»Ne bodite pri sebi modri! Nikomur ne povračajte hudega s hudim... Ako je mogoče, živite, kolikor je na vas, z vsemi ljudmi v miru! Ako je tvoj sovražnik lačen, mu daj jesti; ako je žejen, mu daj piti; kajti, če to delaš, mu boš žerjavico zbiral na glavo. Ne daj se premagati hudemu, ampak premagaj hudo z dobrim!«

Kulturne vesti

Prvakinja ljubljanske Opere Vilma Bukovčeva, ki jo Tržačani dobro poznajo z gostovanja ljubljanske Opere v Trstu, je pred kratkim nastopila v Toulouseu na Francoskem, kjer je pela glavno vlogo v operi Madame Butterfly. Pri predstavi je Bukovčeva doživela pravo zmagoslavje. Kritiki so njeno izvajanje primerjali z nastopi najslavnejših svetovnih pevk.

Jugoslovansko filmsko podjetje Avala-film in italijanski filmski proizvajalec de Laurentis sta se dogovorila o skupnem snemanju filma Vojna in mir po slavnem romanu ruskega pisatelja Tolstoj. Scenarij so napisali znani pisatelji Orange Bose, de Coccini in režiser Camerini. Film z isto vsebino bo snemala v Jugoslaviji tudi ameriška družba Michael Todd, ki je glede tega že sklenila dogovor z jugoslovanskimi oblastmi.

VZGOJNI KOTIČEK

GOSPA KLARA — VZGOJITELJICA

Gospa Klara ni le sodobna modna dama in spretna gospodinja, ampak tudi svojevrstna vzgojiteljica. Nikdar namreč še nisem omenil, da ima razen dveh hčerk tudi osemletnega sinčka Alda. To vam je dečko in pol! Pravzaprav je on resnični gospodar v hiši; gospod Nini, njegov oče, pa le hranitelj. Saj pa tudi ni nič čudnega. V vzgoji si namreč nista bila oče in mati nikdar edina. Gospod Nini, ki je služil vojake, je želel vzgojiti poslušnega in discipliniranega dečka, gospa Klara, nežna po naravi, pa je bila zastopnica mile in popustljive vzgoje. In tako je Aldova avtoriteta v hiši rastle iz dneva v dan, iz leta v leto, dokler ni prevzel oblasti.

Kako je prišlo do tega? Ze v nežnih otroških letih je gospa Klara razvajala svojega ljubljencega na vse mogoče načine in mu nudila vse, kar si je pozelelo mlado srcece. Kadar se je Aldo naveličal igrati, je segel po loncih in krožnikih in jih premetaval po kuhinji. Nič zato, če se je kaj razbilo. »Otrok mora imeti svojo zabavo,« je večkrat dejala gospa Klara. Zanj je moralo biti na razpolago vse, karkoli je bilo pri hiši, drugače pa je pričel kričati in cepetati z nožicami.

V začetku druge polovice januarja je mladi angleški dirigent John Hopkins vodil simfonični orkester Slovenske filharmonije v Ljubljani. Na sporedu sta bili dve skladbi sodobnih angleških skladateljev, in sicer Rawsthornova uvertura Ulični vogal in Vaughana Williamsa Fantazija, koncert za violino sodobnega poljskega skladatelja Szymanovskega ter Brahmsova Druga simfonija. Violinsko točko je odigral naš priljubljeni virtuoz Igor Ozim, čigar sloves je že prodril v tujino, kjer hvalijo zlasti njegovo zanesljivo tehniko, čisto intonacijo in lepi ton.

Veseli ritmi

Glasba: H. Warren; slov. besedilo: —k —r.
Slow

VEM ZAKAJ

(I know why, Serenata Vallechiara)

Zvončki klijejo sredi zime,
ko pomladi ni še nikjer,
in slavček plete rime,
v zlate vezanine,
jih razpleta pod večer.

Le zakaj se jokajo sape,
ko potujejo v tvojo smer?
Vsi čudeži so zate,
zvezde tvoje zlate,
ljubil(a) bi te venomer.

Vse je čudežno, bajka lepa kot iz sna,
ti si prav povsod,
vem, da tiha sreča moja si vsa.

Sonce se smehlja,
me obsije,
cvetke klanjajo se do tal,
in mavrica razvije
pisan lok svetla.
Ti si moja sreča vsa.

Glasba: E. Caates; slov. besedilo: —k —r.

OB SPEČI OBALI

(Sleepy Lagoon — Laguna addormentata)

Obala zdaj spi in luna blesti se v morski gladini,
obala zdaj spi, a srce mi bdi v nočni tišini;
kresnice žare, srebrijo vode kot sladka omama,
utrinki z neba kot zvezde iz sna letijo nad nama,
in listi z dreves zaplešejo vmes ter legajo k nama.
Začarana sva, ko slavec čeblja o rožah in rosi.
Ljubezni opoj bo vedno z menoj, ko misli bom nate,
na spečo obal, v objemu s teboj, s teboj!

Postojte, zvezde neba, valovi!

Postojte, ure bežeče zdaj!

Srce tako želi, naj dan še spi, in zora se ne prebudi,
da noč ostane vekomaj.

In listi z dreves zaplešejo vmes ter legajo k nama.
Začarana sva, ko slavec čeblja o rožah in rosi.
Ljubezni opoj bo vedno z menoj, ko misli bom nate,
na spečo obal, v objemu s teboj, s teboj!

Gorje, če se je ubogi Nini uprl njegovi trmi in ga hotel pobožati po zadnjem delu lepega telesca. Tedaj je bil ogenj v stehi. Gospa Klara ga je pričela zmerjati in mu očitati, da ni sposoben za očeta in da se sploh ne razume na sodobno vzgojo.

In kako je bila ponosna srečna mamica na svojega Alda! Vodila ga je k prijateljicam in znankam in ga razkazovala kot mladega medvedka. Kar srce se ji je topilo, kadar je ta ali ona gospa občudovala njegovo lepoto in ljubkost ali pa strmela nad izredno inteligenco mladega bitja. Seveda, za vse to Aldo ni bil brezbrizen. Iz dneva v dan je postal vedno bolj ošaben, trmast in zahteven. Posebno ljubeč je bil v njenih očeh, kadar je v svoji onemogli jezi pokazal jeziček. Ali ni »cocolo«, je dejala tedaj gospa Klara.

Povsem razumljivo je, da je po taki moderni vzgoji postal otrok nadležen in nepriljubljen svojemu otroškemu okolju, predvsem zaradi svoje ošabnosti in oblastnosti. Prav zaradi tega je gospa Klara marsikdaj prišla navzkriž s to ali ono mamico, ki se je zgražala nad Aldovo predrznostjo.

V takem ozračju je torej rastle mali Aldo in se telesno in umsko razvijal, dokler ni vstopil v šolo. O tem pa prihodnjic.

GOSPODARSTVO

MNOGO VIN SE VLEČE...

V zadnjih letih je vlačljivost vin zelo pogost pojav, posebno pa letos.

Vlačljivost povzročajo glivice (kvasnice) in bakterije. Te se najraje razvijajo v vinu, ki ne dobi dovolj zračnega kisika. Zato vlačljivost vin opazamo v parafiniranih sodih ali v steklenkah, mnogo manj v lesenih sodih, ker pri teh vino diha skozi doge. Nadalje napade vlačljivost tudi vina, ki niso popolnoma povrela in vsebujejo še nekoliko nepovrtega sladkorja. Bela vina so vlačljivosti mnogo bolj podvržena kot črna, kar pa zavisi od načina priprave: črna vina skoraj redno povrejo na tropinah in zato vsebujejo več tanina in več kisline kot bela, ki na tropinah ne povrejo. Močna vina so le redkokdaj vlačljiva.

Na zunaj spoznaš vlačljivo vino po tem, da ne »zvoni« in se ne trga, če ga zlivaš v tankem curku v kozarec, temveč teče nepretrgoma kot nit ali kot olje, brez vsakega glasu.

Vlačljivost napada predvsem mlada vina, to je v zimskem času, pozneje redkeje.

Zdravljenje

Razlikovati moramo sladka, to je ne popolnoma povrela, od povrelih vin.

Če je vlačljivo vino brez sladkorja, zadostuje da vino na zraku pretočimo in mu takrat dodamo na hl po eno kocko »enososine« ali še bolje po eno kocko »solfitotani- na«; potem vino čistimo z želatino.

Pretakati na zraku pa se mora takole: pod sod postavimo primerno plitvo posodo, v katero naj vino teče, ne v posodo naravnost, temveč skozi leseno ali bakreno sito, da prši in se tako prezrači. Priporočljivo je postaviti na sito šop opranih trtnih rozg. Če vino pada najprej na te rozge in potem še skozi sito v podstavljeno posodo, se pri tem precej prezrači. Ravno tako se vino zrači v podstavljeno posodi sami, kjer ga moraš mešati, ker si mu dodal določeno količino »enososine« ali »solfitotani- na« v prahu.

Tako prezračeno vino pretočimo v pripravljeni sod, katerega nič ne žveplamo, ker vsebuje »enososina« in »solfitotani- na« dovolj žvepla (poleg tanina in citronove kisline). — Kot rečeno, tako vino potem še čistimo z želatino.

Če pa so vina še sladka, ne zadostuje, da ravnamo z njimi samo na opisani način, temveč jim moramo po pretočitvi dodati še čistih kipelnih glivic, ki naj povzročijo ponovno kipenje vina. Seveda je v tem primeru potrebno skrbeti tudi za primerno toploto v kleti (med 15° in 18° C).

SE LI PRIPRAVLJAŠ NA SADITEV KROMPIRJA?

Čas sicer še ni prišel, a čez mesec dni bo v naših krajih že precej krompirja v zemlji.

Kako je s semenskim krompirjem? Sedaj se pobrigaj!

Krompir mora pred saditvijo vzkaliti! Imeti mora kratke in močne kali, da je goden za sajenje. To pa boš dosegel, če ga zložiš na police iz ozkih deščic ali pa v majhne zaboje iz enakih letov, tako da zrak lahko kroži okoli vsakega gomolja. To bi sicer že

moral prej storiti, na kar smo te pravočasno opozorili; bolje pa vsekakor sedaj kot nikoli.

In hlevski gnoj si razpeljal na njivo, ki si jo določil za krompir, in ga tam podkopal ali podoral? Gnoj naj namreč v zemlji že pred sajenjem nekoliko sprhni, ker svež ni tako primeren za krompir. Teden dni pred sajenjem boš raztrosil še umetna gnojila, in sicer na vsakih 100 kv. m površine po 5 kg superfosfata, 2 kg kalijeve soli in 2 kg žveplenokislega amoniaka (solfato ammonico).

ALI BOŠ SEJAL JARO PŠENICO?

Jaro pšenico sejemo v teku februarja meseca, najkasneje v začetku marca.

Zemljišče mora biti tako obdelano in pognojeno kot za ozimno pšenico, o čemer smo svoječasnno že pisali. Na kratko: kar najgloblje preorji njivo, ki je bila lansko leto pognojena s hlevskim gnojem, letos jo pa pred setvijo še pognoji z umetnimi gnojili (iste količine kot za krompir).

Primerne sorte: za naše kraje je še vedno najbolj priporočljiva »mentana«, samo pravočasno si jo preskrbi.

MRZLA VODA ŠKODI ŽIVINI

Krava mora spiti najmanj po pol škafa vode dvakrat na dan. Potrebuj namreč mnogo tekočine, da dodobra premoči suho krmo, ki jo dobiva v zimskem času.

Mrzla voda pa se mora v govejem telesu segreti, za kar je potrebno mnogo telesne toplote. To pa žival dobi samo iz krme. Če mora krava del krme uporabiti za tako segrevanje, potem gre to na škodo česa drugega.

Športni bregled

Po dolgem odmoru v italijanski nogometni ligi je zopet življenje na nogometnih igriščih. Triestina je v nedeljo gostovala v Rimu in vendarle nekaj pokazala. V srečanju z Lazijem (1:1) so Tržačani rešili eno dragoceno točko, ki bo skoro gotovo ob koncu prvenstva reševala kočljiv položaj. To je sicer lep in časten izid, a Tržačani bi vendar morali kaj več doseči. Morali zato, ker bodo prihodnja srečanja zelo težka in ne bo lahko zamujeno nadoknaditi. Prihodnja srečanja s Fiorentino, Juventusom, Milanom bodo užitek le za gledalce, ne pa za igralce. V nedeljo so imeli veliko možnost zmagati takoj v začetku igre, da so znali izkoristiti priložnosti, ki so se jim nudile. V lepi kombinacijski igri niso našli niti enega igralca, ki bi znal zaključevati akcije z golom. Prvenstvo se bliža vedno bolj koncu in živčnost razsaja v tržaških vrstah. Sicer pa ima Triestina resničnega in gotovega reševalca, namreč župana, ki jo v kritičnih trenutkih s svojo navzočnostjo moralno podpira. Treba pa bo še navzočnosti številnega občinstva in klubova blagajna bo rešena!

Tudi druge italijanske enajstorične so postale na moč muhaste in negotove. Milan je komaj izvajal neodločen izid v Ferrari z ubogim Spalom. Enake rezultate so dosegli še Roma, Juventus in Napoli. Edini, ki so presenetili, so bili Fiorentina z zmago nad Interjem v Milanu, Bologna nad Pro Patrio ter Udinese nad Torinom.

Jugoslovanska mladinska nogometna enajstorična je v nedeljo zmagala v Atenah grško enakovredno moštvo z 2:0. Igra ni bila na višini, bila je pod povprečjem.

Le jugoslovanski skakalci rešujejo čast jugoslovanskega smučarskega športa. Skakalci Polda, Rogelj, Gorišek ter Langus so prvič v tej sezoni sodelovali na mednarodni prireditvi, in sicer v Megevu v Franciji v okviru francoskega smučarskega

ga. In koliko živali se prehladi ravno zaradi mrzlih napojev?

Napajali bomo torej samo z mlačno vodo. Navadno zadostuje, da prineseš zvečer v hlev potrebno število škafov vode, ki se bo do drugega jutra toliko segrela, da bo primerna za prvo napajanje. Tedaj prineseš nadaljnje škafe vode za večerno napajanje.

GOVEDO IMA UŠI!

V zimskem času je vedno tako, da se uši kaj rade zarede na živini, ki je zaradi mrzlega vremena večinoma zaprta v hlevu. Glavna legla uši so na vratu. Če vidiš, da se žival drgne, že lahko sumiš, da je ušiva. Pogled in ukreni potrebno.

Uši na govedu uničujemo: z DDT, in sicer z »neocidom« ali z »neocidolom« ali »killin- gom«. Najbolje je, da vso žival nekoliko poprasiš z njim, močnejše napadena mesta. — Zelo učinkovit je »nicol«, ki se razredči v vodi in z njo potem žival operemo.

PROIZVODNJA JAJC

cenijo v Italiji na 5 in pol milijarde letno, kar predstavlja vrednost 160 milijard lir. Če bi vsaka kokoš znesla letno po 120 jaje, bi znašala proizvodnja nadaljnjo milijardo jaje več.

Koliko jaje znesejo tvoje kokoši letno? Svetovni rekord presega 350 jaje v letu, a v mnogih kmečkih dvorih ne dosežejo letno niti 100 jaje na kokoš.

Kaj je potrebno ukreniti, da bo proizvodnja višja?

Potrebno je imeti pravo pasmo, iz te izbrati najboljše jajčarice in podložiti samo jajca teh, potem pa skrbeti za pravilno krmljenje: med krmo ne sme manjkati tudi nekoliko ribje in mesne moke ter rudninskih snovi.

tedna pod Mont Blancem. Sleherni je pričakoval neuspeh jugoslovanskih skakalcev. Lahko bi rekli, da so bili letos prvič na pravem snegu in so se komaj dober teden dni pripravljali na tekmovalne. Kljub vsem neprilikam pa so dosegli ravno skakalci izredno velik uspeh, ki se morda letos ne bo več ponovil. »Stari« Janez Polda je v močni mednarodni konkurenci zasedel drugo mesto za Martinesenom (Nor.). Poleg tega je Polda dosegel tudi najdaljši skok dneva (59,55) in bi zasedel gotovo prvo mesto, če bi skakal stilno malo lepše. Drugi Jugoslovan, Rogelj, je zasedel deseto mesto s skokoma 53, 52. Roglja odlikuje izredno lep stil, le dolžine mu ne ugažajo. Ostali jugoslovanski alpski smučarji, ki so sodelovali tudi v okviru francoskega smučarskega tedna, niso dosegli zadovoljivih uspehov. Alpski smučarji so popolnoma odpovedali. Izkazal se je le Kordež, ki je dosegel 16. mesto. Avstrijci pa so dokazali, da so danes v alpskih disciplinah nenadkriljivi mojstri. Zasedli so na teh tekmovanjih pod Mont Blancem vsa prva mesta. Izredno so se izkazali Molterer, Spiess, Sailer, Schuster in Oberraigler, ki so pokazali ne samo izredno smelost, marveč tudi popolno tehnično prave avstrijske smučarske šole. Torej sta Schneider ter Prawda že dobila naslednike. Nova zvezda pa se je pojavila tudi v švicarskih vrstah, in sicer v osebi mladega Juliana. Odlikuje ga izredna eleganca in obvladovanje najtežjih smučarskih likov. Francoze pa še vedno zastopata v alpskih disciplinah stara znanca Couttet ter Perret, ki se vedno znajdetata med desetorico najboljših.

Jugoslovanski dolgooprogaš, Franjo Mihalič, ki se je komaj vrnil s tekmovanj v Braziliji, je nastopil v Mesidonu v Franciji na crossu in zasedel šele peto mesto. Tega neuspeha sta kriva utrujenost in izčrpanost. V bodoče bo morala jugoslovanska atletska zveza bolj upoštevati želje tekmovalcev, ker bodo v obratnem primeru takšna sodelovanja le zmanjševala ugled atletike.

V Cortino d'Ampezzo so te dni dospeli ruski strokovnjaki, da se seznanijo s tehničnimi in ekonomskimi vprašanji. V Cortini bo namreč prihodnje leto zimska olimpiada.

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

Tarzan, sin džungle

št. 36

Že teden dni je divjal v okolici gozdni požar, toda nevarnosti ni bilo videti. Nenadoma opazi plamene, ki se z veliko naglico zajedajo med njo in naselbino. Bila je izgubljena... Tedajci začuje močan glas.

Zagledala je postavo, ki je drvela proti njej, začutila objem velike roke, ki jo je odnesla nekam kvišku. Ali sanja o džungli? Oh, saj ni mogoče! Kako bi mogel biti njen Tarzan tu!

Vendar, kdo na svetu je bil tako močan, da bi zmozel kaj takega! Skrivalj mu je pogledala v obraz in na mah ji je ušel preplašen vzklík. Res je bil on — njen dragi — iz džungle.

»Moj Tarzan!« je Jane menda glasno izrekla te besede. Njegove oči so se zabliskale: »Da, jaz sem, Tarzan. Prišel sem pote, moja begunko!« Dospela sta na varno. V eter je potegnil v drugo smer.

Tarzan je odvedel Jano k svojemu vozu. Molče sta se odpeljala proti naselbini. Tedaj je deklica dejala: »Oh, zakaj si prišel?« »Zato, ker te ljubim,« je odvrnil. »Moja si...« Jane je bridko zajokala.

V taborišču so Tarzana radostno sprejeli in dajali duška veselju nad snidenjem. Razgovarjali so se pozno v noč, ga izpraševali in obujali spomine na prigode v afriški divjini.

Razgovor se je ustavil pri gusarski skrinji. Tarzan se je obrnil k Janinemu očetu: »Vaš zaklad je rešen!« Povedal mu je vso zgodbo. Zelo so se čudili, ko je izvel kreditno pismo Pariške banke.

Prede se je poslovil, se je spomnil na profesorja okostij, ki so jih našli v koči ob obali: »Ali so vsi človeški?« Janin oče mu je odgovoril: »Ne, najmanjši, v postelji, je bil okostnjak opice!«

Skrivnost

DRJA FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

»Postavite se nekam, od koder lahko opazujete stopnice in dvigalo,« je dajal navodila; »in zapomnite si vsakega človeka in vsako stvar, ki stopi skozi ta vrata. Toda kar koli bi videli ali slišali, ne storite ničesar brez mojega povelja!« Detektiv je odstopil in vrata so se odprla. Smith mi je šepnil v uho:

»Kak stvor Fu-Mančuja je tu v hotelu!«

Mr. Graham Guthrie, britski zastopnik v severnem Bhutanu, je bil velik, zajeten mož sivih las, rdečeličen, s široko odprtimi očmi — prave borbene modre barve, sršočih brk in velikih košatih obrvi. Nayland Smith se mu je prožno predstavil, nudeč mu svojo posetnico in neko odprto pismo.

»To so moja priporočila, Mr. Guthrie,« je rekel; »tako boste nedvomno uvideli, da je zadeva, zaradi katere sva jaz in moj prijatelj Petrie ob takem času tukaj, zelo važna.«

Utrnil je luč.

»Zdaj ni časa za slovesnosti,« je pojasnil. »Zdaj je pet in dvajset minut čez polnoč. Ob pol eni bo izvršen atentat na vaše življenje.«

»Mr. Smith,« je odvrnil oni drugi, ki je oblečen v pižami sedel na robu postelje, »močno me vznemirjate. Omeniti moram, da so me davi poučili o vaši navzočnosti v Angliji.«

»Ali vam je kaj znano, kar bi se nanašalo na osebo po imenu Fu-Manču — dr. Fu-Manču?«

»Le toliko, kolikor so mi danes povedali — da je zastopnik neke napredne politične skupine.«

»Vaša namera, da bi se vrnil v Bhutan, se ne ujema z njegovo koristjo. Kakšen bolj lahkoverni zastopnik bi mu bil ljubši. Zaradi tega, ako ne boste v celoti izvršili mojih navodil, ne boste nikdar mogli zapustiti Anglije.«

Graham Guthrie je začel hitreje dihati. Polagoma sem se privadil mraku in tako sem ga nerazločno videl, kako je bil z obličjem obrnjen proti Smithu, dočim je z roko oklepal oprijem postelje. Mislim, da je moral obisk, kakršen je bil naš, pretresti živčevje vsakega moža.

»Toda, Mr. Smith,« je dejal, »prav gotovo sem tu dovolj na varnem! Hotel je bil ta čas poln ameriških obiskovalcev in moral sem se zadovoljiti s sobo prav zgoraj, tako da mi po mojem mnenju razen ognja ne preti nikaka nevarnost.«

»Tu je še druga nevarnost,« je odvrnil Smith. »Dejstvo, da stanujete na vrhu poslopja, še poveča nevarnost. Ali se še kaj spominjate tiste zagonetne epidemije, ki je izbruhnila v Rangoonu leta 1908 — tistih smrti, ki jih je povzročil klic Šive?«

»Čital sem o tistem v indijskih časopisih,« je dejal Guthrie neugodno. »To so bili samomori, kaj ne?«

TEDENSKI KOLEDARČEK

28. januarja, petek: Roger — Dragomil
 29. januarja, sobota: Frančišek Sal. — Gorislava
 30. januarja, nedelja: Martina — Desislav
 31. januarja, ponedeljek: Marcela — Divna
 1. februarja, torek: Ignacij — Budmil
 2. februarja, sredo: Svečnica — Ljubomira
 3. februarja, četrtek: Blaž — Jagoda

RADIO TRST II

Nedelja, 30. januarja ob 9.00: Kmetijska oddaja. 10.00: Prenos maše iz tržaške stolnice. 11.15: Vera in naš čas. 11.45: Oddaja za najmlajše: Emil in detektivi — III. nadalj. 13.00: Glasba po željah. 16.00: Malo za šalo, malo zares. 17.00: Poje moški zbor društva Valentin Vodnik iz Doline. 18.20: Prokofjev: Koncert št. 1 za violino in orkester. 19.00: Naši književniki. 20.20: Bizet: Carmen — opera v 4 dej.

Ponedeljek, 31. januarja ob 14.00: Lahke melodije igra pianist Franco Russo. 18.00: Mendelssohn: Koncert za violino in orkester. 19.00: Mamica pripoveduje. 20.30: Okno v svet. 21.15: Književnost in umetnost. 21.30: Poje zbor Slovenske filharmonije. 22.00: Cajkovski: Simfonija št. 4.

Torek, 1. februarja ob 13.00: Glasba po željah. 14.25: Jugoslovanski motivi. 19.00: Šola in vzgoja. 20.05: Večne melodije. 20.30: Radijski oder: Dello Siesto: EVA, neoporečna samka. 22.30: Koncert pianistke Sonje Kirigin-Tudorjeve.

Sreda, 2. februarja ob 13.00: Operne arije. 18.00: Bennett: Koncert za violino. 19.00: Zdravniški vedež. 20.05: Škerjanc: III. del Sonetnega venca. 20.45: Poje vokalni tercet. 21.15: Književnost in umetnost. 22.00: Brahms: Koncert za klavir in orkester št. 1.

Četrtek, 3. februarja ob 13.30: Slovenski motivi. 17.57: Cajkovski: Koncert št. 2 v G-duru. 19.00: Babičina povestica. 20.05: Zbor Slovenske filharmonije. 20.30: Dramatizirana zgodba: Finžgar: Strici. 22.00: Glasbeno predavanje.

Petek, 4. februarja ob 13.00: Glasba po željah. 18.00: Saint-Saens: Koncert št. 3 za violino in orkester. 18.40: Koncert pianista Marja Sancina. 19.00: Okno v svet. 20.30: Tržaški kulturni razgledi. 22.00: Prokofjev: Alexander Nevski. 22.39: Chopinovi valčki in poloneze.

Sobota, 5. februarja ob 13.30: Slovenski motivi. 15.30: Pogovor z ženo. 16.30: Elgar: Koncert v E-molu. 18.00: Brahms: Simfonija št. 3 v F-duru. 19.00: Iz delavskega sveta. 21.00: Malo za šalo — malo zares.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 26. januarja si dal oz. dobil za:		
ameriški dolar	639—642	lir
avstrijski šiling	23,50—24	lir
100 dinarjev	89—92	lir
100 francoskih frankov	163—168	lir
funt šterling	1680—1700	lir
pesos	22—24	lir
nemško marko	146—148	lir
švicarski frank	148—149	lir
zlato	735—740	lir
napoleon	4400—4500	lir

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 68. Neki znanec mi piše iz Španije, da raste tam neka stročnica z imenom »kudzuz« in da uspeva tudi na takih tleh, kot so naša kraška. Baje pridobivajo od te rastline velike količine krme. Ali bi res uspevala na našem Krasu? Kje bi dobil seme?

Odgovor. Za stročnico »kudzuz« se danes zanjajo kmetovalci in živinorejci s suhih ozemelj. Prvotna domovina te rastline je Kitajska, kjer se imenuje »ko-fan-kot«. Amerikanci so jo prenesli v ZDA pred dobrim pol stoletjem, danes pa raste tam že na 4 milijonih ha. V Evropi dobro uspeva na španskem in portugalskem, v zadnjem času so jo začeli širiti tudi v Italiji, a žal samo v srednji in južni, ker ne ljubi severnih predelov. Kljub temu bi bilo dobro poskusiti z gojenjem tudi na našem Krasu, ker, če bi se tu obnesla, bi bilo rešeno zelo važno vprašanje krme za kraško živino. »Kudzuz« raste zelo bohotno in poganja svoje korenine globoko. Razmnožuje se s semenom in s

podtaknjenci-ključi. Glede nabave semena obrnite se na kakšno večjo trgovino s semeni ali na kmetijske urade ali na poslaništvo ZDA ali na portugalsko v Rimu.

Vprašanje št. 69. Pri nas je neki tujec hodil okoli po zemljiščih, kot da nekaj išče. V rokah je imel neke paličice. Preden je odšel, je rekel, da se nahaja v globini 45 m bogat tok vode. Ali je mogoče, da bi nekdo s paličicami odkril predmete, ki so globoko pod površino? Kaj pravi k temu znanstvo?

Odgovor. Tujec je bil najbrž raziskovalec in je iskal rude, petrolej ali tudi vodo. Kot poročate, ni imel posebnih raziskovalnih priprav, temveč samo neke paličice. Kot se neverjetno sliši, so s takimi šibicami odkrili večino rudnikov in vrelcev na vsem svetu. Ta obrt — iskanje zakladov pod zemljo s šibicami — je namreč prastara, znanstveno utemeljitev pa je dobila komaj v zadnjem času, ko so odkrili razne valove, ki jih povzročajo in oddajajo različni predmeti. V zadnjih desetletjih se je razvila posebna veda, imenovana »radiostezija«, ki proučuje te valove. Ni veda sama za sebe, temveč poglavje iz fizike, kot sta optika ali akustika, ki nam tolmačita gledanje in poslušanje. Vedno več je znanstvenikov, ki smatrajo radiostezijo za resno vedo, četudi se poslužuje zelo enostavnih sredstev, kot lesenih šibic, predvsem pa posebnega nihala. To nihalo je lahko iz lesa ali pa iz drugačne snovi in je na sredi debelo, proti obema koncema enako zaostreno. Nihalo visi na vrvici. Danes uporabljajo tako nihalo v medicini za določitev bolezni (diagnozo) in izkazalo se je, da zdravnik lahko večkrat pogreši diagnozo, nihalo pa nikdar. Pri vsaki bolezni nihalo drugače niha. Radiostezija pa danes ni v pomoč samo medicini, temveč tudi drugim vedam in tako tudi kmetijstvu. Marsikje danes že n. pr. izbirajo z nihalom jajca, ki jih vložijo v valilne stroje itd. Za odkrivanje podzemeljskih vodnih tokov različnih rud, petroleja, podzemeljskega plina itd. uporabljajo tudi še danes večkrat navadno nihalo. Seveda je tudi v radiosteziji mnogo šarlatanstva in mnogi s tem tudi sleparijo. V tem tiči tudi vzrok, da se radiostezija ni tako razvila, kot bi se lahko, in da je še vedno mnogi ne smatrajo za resno vedo.

Iz Gorice

SLADKOR IN KAVA

Goričanom in Sovodenjcem bodo delili sladkor in kavo za mesec januar. Dvigneš ju lahko do 31. t. m. Sladkor stane 160 lir kg in dobiš ga za vsako osebo po 1 kg in pol; kave pa pritiče vsaki osebi 400 g surove ali pa 320 g pražene.

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
 Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

»Ne!« se je zadržal Smith. »Umori!«
 Nastal je kratek molk.

»Kolikor se tistih primerov spomnim,« je dejal Guthrie, »je to nemogoče. V več primerih so se žrtve vrgle skozi okna zaklenjenih sob — in okna nikakor niso bila dostopna.«

»Točno,« je odgovoril Smith; in v motni svetlobi se je slabotno svetil njegov revolver, ko ga je položil na malo mizico pri postelji. »Samo s to izjemo, da vaša vrata niso zaklenjena, so okoliščine nečoj enake. Tiho, prosim, slišim bitje ure.«

Bila je pol, potem pa je zavlada popolna tišina. V tisti sobi, ki je bila visoko nad živalnostjo spodnjih prostorov, visoko nad množico ljudi, ki je v hotelu večerjala, visoko nad gladojučimi tam na nasipu, me je obšel čuden hlad samote. Spet sem se zavedel, kako je lahko človek v osrčju vlemesta prav tako daleč od pomoči kakor v puščavi. Bil sem vesel, da nisem bil sam v tisti sobi — ki je bila zaznamovana s smrtnim pečatom Fu-Mančuja; prav tako sem bil gotov, da je najina nepričakovana družčina bila Grahamu Guthrieju kaj dobrodošla.

Lahko bi bil omenil to prej, ali ob tej priliki je prišlo tako ne navadno do izraza, da sem primoran to tu omeniti — mislim namreč občutek nad nami višje nevarnosti, ki se je stanovitno pojavil pred vsakim Fu-Mančujevim obiskovalcem. Četudi ne bi bil vedel, da je tisto noč načrtovan atentat, bi ga bil spoznal po največji napetosti, s katero smo v temi čakali. Neki neviden glasnik je šel pred groznim Kitajcem in svoj prihod naznanjal slehernemu živcu telesa.

Tiho in tožeče, toda svojevrstno presunljivo javkanje, ki je s padajočimi glasovi spet prešlo v molk, se je slednjič oglasilo od nekod čisto blizu.

»Moj Bog!« je zasikal Guthrie, »kaj je bilo to?«

»Klic šive,« je zašepetal Smith. »Ne ganite se, če vam je življenje ljubo!«

Guthrie je težko dihala.

Vedel sem, da smo trije, da je bil hotelski detektiv tako blizu, da bi ga lahko poklical, da smo imeli v sobi telefon, da se je promet na nasipu vršil skoraj tik pod nami, toda prav tako sem vedel in me ni sram tega priznati, da mi je strah vlival led v sree. Bilo je grozno — tisto napeto čakanje — na — kdo ve kaj?

Trije rahli trki so zazveneli na oknu.

Graham Guthrie se je zdrznil, da se je stresla postelja. »To je nadnaravno!« je zamomljal — ves zgrožen nad tem znamenjem. »Nič človeškega ne more doseči tega okna!«

»Šsst!« je zasikal Smith. »Ne ganite se!«

Trkanje se je ponovilo.

Smith je potihoma šel na drugo stran sobe. Sree mi je burno bilo. Odprl je okno. Nadaljnje brezdolje mi je bilo nevzdržno. Zato sem šel za njim in pogledala sva ven v prazno ozračje.

»Ne hodi preblizu, Petrie!« me je posvaril čez ramo.

Stala sva ob vsaki strani odprtega okna in zrla dol na premikajoče se luči na nasipu, na svetlikanje na Temzi in na senčne orise, ki jih je vse prerezal Shot Tower na nasprotnem bregu.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)